

УДК 342.951

Рямзіна А. Ю., здобувач Державного науково-дослідного інституту МВС України

Особливості судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення

У статті визначено підстави та порядок судового розгляду справ про адміністративні проступки, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановленого порядку його забезпечення, досліджено особливості судового розгляду даної категорії справ.

Ключові слова: судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення, адміністративні правопорушення, виборчі права, здійснення народного волевиявлення.

В статье определены основания и порядок судебного рассмотрения дел об административных правонарушениях, посягающих на осуществление народного волеизъявления и установленный порядок его обеспечения, исследованы особенности судебного рассмотрения данной категории дел.

Ключевые слова: судебное рассмотрение дел об административных правонарушениях, административные правонарушения, избирательные права, осуществление народного волеизъявления.

The article defines the grounds and procedure for judicial review of administrative offenses, which impinge on the implementation of the people's will and the established order of his, peculiarities of the trial of this category of cases.

Keywords: adjudication of administrative offenses and administrative offenses, voting rights, the implementation of the national vote.

Актуальність. Судовий захист прав громадян на здійснення народного волевиявлення є одним з основних моментів, що забезпечує високий рівень демократизму в Україні. Розгляд справ про адміністративні проступки, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення відбувається у загальному адміністративному порядку, що передбачено відповідним законодавством, однак в даному питанні звичайно є певні особливості та проблеми, з приводу яких висловлюються різні точки зору науковців.

Аналіз останніх досліджень. Визначенню особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення в різних сферах суспільно-правових відносин присвячено роботи таких дослідників, як В. Б. Авер'янова, С. М. Алфьорова, О. М. Бандурки, І. Л. Бачила, Ю. П. Битяка, В. В. Галуцько, Є. В. Додіна, Д. М. Павлова, В. М. Плішкіна, А. О. Селіванова та багатьох інших. Однак, комплексного дослідження особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановленого порядку його забезпечення в Україні не проводилось, що обумовлює актуальність теми.

Метою даної статті є визначення особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановленого порядку його забезпечення. Для реалізації мети слід виконати наступні завдання: визначити види адміністративних правопорушень, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його

забезпечення; встановити особливості судового розгляду справ про адміністративні проступки в даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Для визначення особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок народного волевиявлення, необхідно з'ясувати види адміністративних правопорушень в даній сфері згідно чинного законодавства України.

Законодавством України передбачена конституційна, адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення у даній сфері. Вперше за правопорушення, що посягають на виборчі права громадян, згадувалась адміністративна відповідальність у 1990 р., за допомогою включення до Кодексу законів про працю положення, про адміністративні стягнення за порушення вищезазначених прав. До цього моменту в виборчих законах була передбачена лише кримінальна відповідальність.

Глава 15-А КУпАП тепер включає до себе 16 статей, які регулюють питання відповідальності за: порушення порядку надання відомостей про виборців чи списків виборців та використання таких списків; порушення права громадян на ознайомлення зі списком виборців; порушення порядку ведення передвиборної агітації з використанням засобів масової інформації; порушення обмежень щодо ведення передвиборної агітації; ненадання можливостей спростувати недостовірну інформацію, поширену стосовно суб'єктів виборчого процесу; порушення права на користування приміщеннями під час виборчої кампанії; виготовлення або поширення анонімних агітаційних друкованих матеріалів; порушення порядку розміщення інформаційних і агітаційних матеріалів; незаконне надання фінансової або іншої матеріальної підтримки виборчої кампанії; використання грошових коштів чи одержання матеріальної підтримки виборчої кампанії поза межами виборчого фонду; ненадання протоколу про підрахунок голосів на дільниці; замовлення або виготовлення виборчих бюлетенів понад встановлену кількість; невиконання рішення виборчої комісії; відмову у звільненні члена виборчої комісії, від виконання виробничих або службових обов'язків на час виконання повноважень у комісії; порушення встановленого порядку опублікування документів, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів; порушення законодавства про референдум [1]. Першою особливістю розгляду справ про адміністративні правопорушення в цій сфері, є те, що відповідальність може бути покладена лише в судовому порядку.

В Кодексі про адміністративні правопорушення встановлено загальну процедуру розгляду справ у суді. Розглядаючи детальний порядок, слід звернути увагу на ст. 279, яка зазначає, що розгляд розпочинається з оголошення складу колегіального органу або представлення посадової особи, яка вирішує справу. Далі головує на засіданні колегіального органу або посадова особа, що розглядає справу, оголошує яка справа підлягає розгляду та хто саме притягається до адміністративної відповідальності. Потім всім учасникам провадження роз'яснюються їх права та обов'язки і оголошується протокол про адміністративне правопорушення, зміст якого, певною мірою нагадує звинувачувальний акт [2, с. 34]. Як ми бачимо, загальний порядок розгляду вищезазначених справ здійснюється у відповідному порядку, ідентичному загальному. Однак після роз'яснення прав та обов'язків учасникам оголошується певною мірою звинувачення у визначеному законом порядку, шляхом зчитування протоколу, що ми вважаємо, необхідною процедурою.

Кодекс адміністративного судочинства України зазначає, що після набрання ним

чинності, розгляд справ щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом [3]. Отже, розгляд справ щодо вищезазначених правовідносин регулюється адміністративним судочинством, розглядається адміністративними судами та в цілому має відповідний порядок, також визначений законодавством України.

Якщо говорити про особливості провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, то О. В. Білоус зазначає цілий ряд, які на його думку є досить важливими. У порівнянні із адміністративним судочинством, такі особливості мають виражений характер та досить вагоме значення. До них можна віднести:

- Особливий порядок судочинства. Йдеться про представництво за законом кандидатів, політичних партій та блоків довіреними та уповноваженими особами на підставі відповідних посвідчень у випадку, коли відповідний кандидат, партія (блок) зареєстровані суб'єктами виборчого процесу.

- Скорочені строки звернення з адміністративним позовом до суду (а також скорочені строки розгляду, апеляційного оскарження).

- Обмежене коло суб'єктів звернення з адміністративним позовом та існування суб'єктів звернення з адміністративним позовом без адміністративної правосуб'єктності в порядку адміністративного судочинства.

- Відсутність касаційного оскарження [4, с. 298].

Як зазначає автор, у судовому розгляді виборчих спорів однією з особливостей є скорочені строки розгляду таких справ [4, с. 298]. Так, Кодекс адміністративного судочинства передбачає, що суд вирішує адміністративні справи, визначені ст. 172, у дводенний строк після надходження позовної заяви. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли до дня голосування, вирішуються судом у дводенний строк, але не пізніше ніж за дві години до початку голосування. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли у день голосування вирішуються судом до закінчення голосування. Адміністративні справи за позовними заявами, що надійшли у день голосування, але після закінчення голосування, вирішуються судом у дводенний строк після надходження позовної заяви. Також слід зазначити, що заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, можуть бути подані до адміністративного суду у п'ятиденний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце до дня голосування, може бути подано до адміністративного суду у п'ятиденний строк, встановлений частиною шостою статті 172, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, дільничної комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, може бути подано до адміністративного суду у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності [3]. Таким чином ми бачимо, що законодавець подбав про максимально продуктивне вирішення справ про адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення. Тобто в темпі швидкоплинного виборчого процесу, згідно з законодавством, усі порушені права та проступки винних осіб розглядаються у максимально короткі строки.

Також необхідно зазначити, що особливістю судового розгляду справ про ад-

міністративні проступки, що посягають на здійснення волевиявлення, є особливими принципами, покладені в основу судового розгляду. Так, розглядаючи питання принципів судового розгляду саме виборчих спорів в Україні, В.М. Колесніченко звертає увагу на важливі моменти. Наприклад, автор вказує, що в Кодексі адміністративного судочинства визначено критерії оцінки судом рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, в тому числі виборчих комісій. За своїм характером вони цілком можуть розглядатися як принципи, які слід застосовувати щодо суб'єктів не тільки владних повноважень, а й інших фігурантів виборчих спорів. Такі принципи, як розсудливість, добросовісність, пропорційність мають універсальне значення. Більш того, автор стверджує, що вони не меншою мірою стосуються і суддів та повинні значною мірою визначати їх підходи до вирішення виборчих спорів [5, с. 282].

Також підлягають застосуванню і такі принципи, які теж мають універсальне значення, хоча не передбачені у національному законодавстві, але фігурують у нормах міжнародного права. Передусім це принцип справедливості.

Звертаючись до адміністративного законодавства, потрібно звернути увагу на певну особливість, яка полягає у тому, що КАСУ передбачає одночасно принцип верховенства права та принцип законності. У ч. 1 ст. 8 зазначено, що «Суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Однак В. Колесніченко зазначає, що слово «зокрема» в даному випадку може дезорієнтувати щодо наявності інших змістовних характеристик принципу верховенства права, у той час як насправді, на думку автора, верховенство права не може бути нічим іншим як верховенством прав і свобод над іншими соціальними цінностями [5, с. 282].

В даному випадку ми не можемо не погодитися з автором щодо необхідності виключення слова «зокрема» з вищезазначеної норми КАСУ. Оскільки основоположні принципи, які забезпечують людині її права та свободи на міжнародній площині, повинні бути чітко визначені у законодавстві взагалі, не кажучи вже про судочинство, яке саме підтримує та є основоположним у захисті у випадку порушення прав та свобод людини. Отже, двоякого тлумачення в даному випадку аж ніяк не повинно бути та, тим більше, дезорієнтації в основних ґрунтовних положеннях.

В. Андрійцьо зауважує, що провадження у справах, оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, окремих членів цих комісій також має певний ряд особливостей. Позовна заява, в якій є декілька пов'язаних між собою вимог у спорі щодо виборчого процесу чи процесу референдуму, що не підсудні одному суду, на стадії відкриття провадження у справі в частині, яка не підсудна відповідному суду, повертається позивачеві, а в іншій частині вирішується питання про її прийняття та про відкриття провадження. У разі, якщо порушення правил предметної підсудності виявилось на стадії судового розгляду справи, то за правилами статті 22 КАС України суд зобов'язаний передати позовну заяву в частині, яка йому не підсудна, до іншого належного адміністративного суду, якому в зазначеній частині вимог підсудна дана справа. Таким самим чином суд повинен вчинити якщо після відкриття провадження, але до початку судового розгляду, буде виявлено, що провадження у справі за частиною позовних вимог відкрито без дотримання правил територіальної підсудності. Позовні заяви з вимогою стосовно спору, пов'язаного з виборчим процесом чи процесом референдуму, та з вимогою, не пов'язаною з цими процесами, які підсудні одному

адміністративному суду, не можуть розглядатися разом, а тому суду в порядку встановленому статтею 116 КАС України, повинні роз'єднати такі вимоги в самостійні провадження. Оскільки відповідно до частини другої статті 6 КАС України ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена Кодексом адміністративного судочинства, то порушення правил підсудності може бути однією з підстав для скасування судового рішення [6, с. 28]. Таким чином, процедури розгляду справ про правопорушення пов'язані зі здійсненням народного волевиявлення, з одного боку досить серйозно «фільтруються» у відповідності з підсудністю, а з іншого боку, як нам вже відомо, мають скорочений строк розгляду. Отже, законодавець намагається одночасно спростити можливість притягнення до відповідальності винних осіб, не затягуючи процес розгляду справ, і у той же час необхідним чином ставиться до належності справи підсудності конкретного суду. Тож кожна особа має право на розгляд її справи в адміністративному суді у визначеному законом порядку, але тільки у відповідності з підсудністю своєї справи даному конкретному суду.

Щодо особливостей судових рішень за наслідками розгляду справ, пов'язаних з виборчим процесом та їх оскарженням, то суд, встановивши порушення законодавства про вибори, визначає у постанові спосіб захисту порушених справ та інтересів, а також порядок усунення усіх наслідків цих порушень відповідно до закону. У разі виявлення порушень що можуть бути підставою для притягнення до відповідальності, суд встановлює окрему ухвалу з повідомленням про наявність таких порушень і надсилає її до органів осіб уповноважених вжити у зв'язку з цим заходи, встановлені законом. Копії судового рішення невідкладно надаються особам, які брали участь у справі, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

Аналізуючи вищезазначені приписи закону, ми розуміємо, що на оскарження порушених прав щодо здійснення народного волевиявлення та виборчого права, має право, чітко визначений в Кодексі Адміністративного Судочинства, коло осіб. Крім того, в даних процедурах не повинно бути ніяких порушень, оскільки стислий строк та зменшене коло осіб дають зрозуміти, що недодержання вимог закону тягнутимуть за собою непотрібні часові витрати, що в даному випадку має велике значення. Також при захисті порушених прав слід враховувати, що неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумки, можна стверджувати, що судовий розгляд являє собою розпорядчу діяльність судових органів при розгляді справ про адміністративні правопорушення відповідно до своєї компетенції. В даному аспекті законодавством визначено, які саме судові органи розглядають конкретні справи у відповідний (в даному випадку скорочений) строк. У зв'язку з цим особливостями судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення є:

- скорочені строки розгляду даної категорії справ та скороченні строки апеляційного оскарження, що обумовлено специфікою права, яке підлягає відновленню та захисту.
- відсутність касаційного оскарження;
- особливість судового рішення по даній категорії справ, зокрема, суддя визначає у постанові спосіб захисту порушених справ та інтересів, а також порядок усунення усіх наслідків цих порушень відповідно до закону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1984. — Додаток до № 51. — Ст. 1122.
2. Адміністративна відповідальність в Україні: Навчальний посібник / За заг. ред. доц. А.Т.Комзюка - Х.: Університет вн. справ, 1998. — 77 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35-36. — Ст. 446.
4. Білоус О. В. Особливості провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, поза межами його строків / О. В. Білоус //Вибори-2006: Досвід, проблеми, перспективи: 2006-2007. — № 3. - С.287-290.
5. Колесниченко В. М. Принципи судового розгляду виборчих спорів в Україні / В. М. Колесниченко // Актуальні проблеми держави та права. — 2009. — № 2. - С. 281-289.
6. Андрійцо В. Особливості провадження адміністративних справ, пов'язаних із порушенням виборчого процесу / В. Андрійцо // Вісник Вищого адміністративного суду України. — 2009. - № 1. — С. 27-32.

УДК 35.077.7+35.077.2

Шуба Б. В., к.ю.н., доцент кафедри цивільного, господарського та кримінального права Університету «Україна»

Адміністративне судочинство та адміністративно-деліктне провадження: перешкоди взаємодії двох процесуальних форм

Розглядається правова природа адміністративно-деліктного провадження та статус органів управління як суб'єктів адміністративної юрисдикції, вивчається питання трансформації зазначеного провадження на стадії оскарження рішення про притягнення до адміністративної відповідальності в адміністративне судочинство, обґрунтовується необхідність здійснення перевірки законності винесених органами управління рішень про накладення адміністративних стягнень в порядку адміністративно-деліктного провадження та виключення адміністративних судів з сфери адміністративно-деліктної юрисдикції.

Ключові слова: юрисдикція, провадження у справах про адміністративні правопорушення, адміністративне судочинство, оскарження.

Рассматривается правовая природа административно-деликтного производства и статус органов управления как субъектов административной юрисдикции, изучается вопрос трансформации указанного производства на стадии обжалования решения о привлечении к административной ответственности в административное судопроизводство, обосновывается необходимость осуществления проверки законности вынесенных органами управления решений о наложении административных взысканий в порядке административно-деликтного производства и исключения административных судов из сферы административно-деликтной юрисдикции.

Ключевые слова: юрисдикция, производство по делам об административных правонарушениях, административное судопроизводство, обжалование.

It is examined the legal nature of administrative and tort proceedings and status of bodies of control as subjects of administrative jurisdiction; it is studied the transformation process of specified proceedings at the stage of appeal of court rulings on administrative liability in the administrative proceedings; it is justified necessity of verifying of legitimacy of the decisions made by the bodies of control to impose administrative penalties in administrative and tort